

DÜNYADA OKUMA ALIŞKANLIĞI GELİŞTİRMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR

Öğretmen. Ebumüslüm AKSOY
T.C. MEB Edebali İlkokulu
ebumuslumaksoy@gmail.com.tr
ORCID: 0000-0003-3741-5464

Prof. Dr. Mustafa YILDIZ
Gazi Üniversitesimustafa@gazi.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3885-5322

Derleme Makale

Geliş Tarihi: 16. 05.2024

Revize Tarihi: 19. 06. 2024

Kabul Tarihi: 26. 06. 2024

Atf Bilgisi: Aksoy, E. ve Yıldız, M. (2024). Dünyada okuma alışkanlığı geliştirmeye yönelik uygulamalar. *Ahi Bilge Eğitim Dergisi (ABED)*, 5(1), 16-32.

ÖZ

Okumanın, temel bir beceri düzeyinden bir alışkanlık ve yaşam biçimine dönüşebilmesi, bireyin okuma eylemini bir zevk ve gereksinim olarak içselleştirmesiyle olanaklıdır. Okuma alışkanlığının kazandırılmasında bütün paydaşlara görev düşmektedir. Öğretmen, öğrenci ve ailenin ortak hareketlerini sağlayacak bir dizi etkinlik ya da program aracılığıyla öğrencilerin okuma becerisinin gelişmesi ve okuma alışkanlığı kazanması kolaylaşabilir. Bu çalışmada, dünyada okuma becerisini ve okuma alışkanlığını geliştirmek için faaliyet yürüten kurum ve kuruluşların çalışmalarına ve okuma alışkanlığını geliştirmek için yapılmış ulaşılabilen uygulamalı çalışmalara yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda, okuma alışkanlığının geliştirmek için erken okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamaların, kütüphaneleri günün koşullarına göre etkin ve verimli kullanmayı amaçlayan programların, tüm paydaşların özellikle ailenin sürece dahil edildiği çalışmaların ve dijital platformlarda okuma alışkanlığını geliştirmeye yönelik uygulamaların yoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bir çok ülkede okuma alışkanlığının azalmasının ulusal bir problem olarak görüldüğü ve buna yönelik politika geliştiren, kitap ve okuma temelinde etkinlik ağırlıklı faaliyetler gösteren kurum ve kuruluşların ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye için, erken okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar, okullarda ve yerleşim birimlerinde kütüphaneleri daha etkin ve verimli kullanmaya yönelik uygulamalar, okuma alışkanlığını geliştirmede ulusal boyutta politikalar ve dijital ortamda okuma alışkanlığını geliştirmeye yönelik programların geliştirilmesine yönelik çabaların artırılması gerektiği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Okuma alışkanlığı, örnek uygulamalar, okuma becerisi.

PRACTICES TO IMPROVE READING HABITS IN THE WORLD

ABSTRACT

The transformation of reading from a basic skill level into a habit and lifestyle is possible when individuals internalize reading as a pleasure and necessity. All stakeholders have a responsibility to instill reading habits. Through a series of activities or programs that facilitate joint actions among teachers, students, and families, it can be easier for students to develop reading skills and acquire reading habits. This study presents the efforts of institutions and organizations worldwide to improve reading skills and habits and accessible, practical applications for enhancing reading habits. As a result of the research, it has been determined that practices focusing on developing early literacy skills to enhance reading habits, programs aiming to effectively and efficiently utilize libraries according to current conditions, studies involving all stakeholders, especially families, in the process, and applications aimed at improving reading habits on digital platforms are predominant. Furthermore, in many countries, the decrease in reading habits is seen as a national problem, leading to the emergence of institutions and organizations that develop policies and engage in activities primarily centered around books and reading. In this context, for Turkey, efforts should be increased towards improving early literacy skills, implementing practices to use libraries more effectively and efficiently in schools and communities, developing national-level policies to enhance reading habits, and creating programs to improve reading habits in the digital environment.

Keywords: Reading habits, exemplary practices, reading skills.

Giriş

Günümüzde birçok alanda yaşanan gelişmeler, teknolojik ilerlemeler günlük hayatımızdaki düşünce, olgu ve nesnelere değişime neden olmuştur. Bu değişim, eskiden beri insanlık için önemli bir beceri olan okuma becerisi açısından biçimsel ve araçsal yönden gerçekleşmekle birlikte okumanın önemini ve gerekliliğini artırarak (Arıcı ve Taşkın, 2019, s.186; Yılmaz, Atalan Akdeniz,

Emre ve Tercan, 2022, s.5) okuma becerisine olan gereksinimi artırmıştır. Çünkü bilişim teknolojisindeki yaşanan gelişmeler ve internet aracılığıyla bilgi katlanarak üretilmekte ve hızla yayılmaktadır. Ortaya çıkan bu bilgiye ulaşmada, bilgiyi öğrenmede ve kullanmada okuma önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle Akyol'un (2016, s.33) belirttiği gibi okuma ve okuma becerisinin amacına uygun kullanımı bireylerin yaşamlarına anlam katması açısından eğitim ve öğretim program ve süreçlerinde en önemli temel becerilerden bir olarak (Coşkun,2003) yerini korumaktadır. Yani Ungan'ın da (2008, s. 219) savunduğu gibi her alanda, bireysel ve toplumsal gelişim için okumanın hayati öneme sahip olduğu söylenebilir.

Okuma Alışkanlığı

Yaşam boyu sürdürülebilir bir okuma eylemini ifade eden okuma alışkanlığını Yılmaz (2012, s.209) “ bireyin bir zevk kaynağı ve gereksinim olarak algılanması sonucu okuma eylemini yaşam boyu sürekli, düzenli ve eleştirel bir nitelikte gerçekleştirmesidir.” şeklinde Yıldız (2010, s.44) ise okuma alışkanlığında bireysel faktörlere dikkat çekerek, “Okuma alışkanlığı bireyin ilgisi, merakı, ihtiyaçları doğrultusunda öğrenmek, eğlenmek ya da dinlenmek amacıyla sürekli ve düzenli olarak zamanının bir bölümünü okumaya ayırmasıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Tanımlardan hareketle okuma alışkanlığının kazanılması için okumanın ihtiyaç olarak görülmesi, okumadan zevk alınması ve okumanın bireysel ihtiyaç ve ilgilere cevap vermesi gerekmektedir.

Okuma alışkanlığı, eğitim öğretim sürecinin başından itibaren öğrencilere kazandırılması gereken en önemli becerilerden birisidir (Çetin ve Karaata, 2010, s. 204; Durualp, Çiçekoğlu ve Durualp, 2013). Bircan ve Tekin'in (1989, s.400) belirttiği gibi okuma alışkanlığı örgün eğitim sistemi içinde kazandırılması gereken temel bir beceridir. Çünkü bu becerinin temelleri özellikle ilköğretim çağında atılmazsa yetişkinlik döneminde kazanılması zorlaşmaktadır. Eğitim sistemi öğrencileri okuma ile ilgili temel becerileri kazandırmakla birlikte onları ders ve okul dışı okumalara ve araştırmalara yönlendirerek okuma alışkanlığını geliştirmelidir. Yıldız'a (2010,) göre ders dışı okumalar, okuldan kaynaklanan ve kişisel eğilimlerden kaynaklanan okumalar olarak iki başlık altında değerlendirilebilir. Kişisel eğilimden kaynaklanan okumalar ‘öğrencilerin ilgileri doğrultusunda ders dışı zamanlarda kendi istedikleri doğrultusunda yaptıkları okumaları’ ifade etmektedir. Yıldız'ın (2010, s.136) yaptığı araştırma sonuçlarına göre kişisel eğilim kaynaklı okumalarda içsel motivasyon daha etkili olmaktadır. Başka bir ifadeyle öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak için okumaya ilişkin içsel motivasyonlarını artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Smith, Tracy ve Weber'e (1998, s. 28) göre günümüzde tablet, cep telefonu, televizyon gibi medya araçları ve internet aracılığıyla çocukların ilgileri, eğlence kaynakları ve gereksinimleri değişmekte bu durum çocukların serbest zamanlarında okumaya yönelik motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca çocukların yaşları ilerledikçe ilgi alanları değişebilmekte, sosyal çevreleri gelişmekte, spor yapma, müzik dinleme, televizyon izleme vb. farklı hobi türleri daha cazip gelmektedir. Sünbül vd., (2010, s.18) belirttiği gibi ilköğretim çağındaki çocuklar gelişimsel özellikleri bakımından yoğun fiziksel enerji gerektiren etkinliklere daha çok ilgi duymaktadırlar ve çok hareketlidirler. Bu nedenle çocuklar fiziksel enerjilerini boşaltmak için oyun oynamaya fazla ilgi duyarlar. Bu durum onların okuma alışkanlığı edinmelerini olumsuz etkileyebilir.

Okuma alışkanlığını kazanmada ve geliştirmede ilköğretim dönemi kritik bir öneme sahiptir (Duran ve Sezgin, 2012, s.1651; Majid, 2018, s. 56; Tanju, 2010, s.32;). Bu dönemde, çeşitli etkinlik ve aktiviteler ile çocuklarda okuma ilgisi ve sevgisi oluşturularak okuma alışkanlığının temelleri atılmalıdır. Ayrıca okuma alışkanlığı kazanmada etkili olan çevresel ve bireysel faktörler göz önüne alınmalıdır. Çünkü çocuğun ailesi ve sosyal çevresinin okumaya ilişkin tutumları, yargıları düşünceleri ile bireyin yaş, cinsiyet, başarı, ilgi ve sosyoekonomik durumu gibi değişkenler çocuğun okuma alışkanlığının yönünü belirlemektedir. Bu bağlamda okuma alışkanlığı kazandırmak için geliştirilen programlar ya da etkinlikler tasarlanırken okuma alışkanlığı edinimini engelleyen etkenler ve okuma alışkanlığı edinimini etkileyen faktörler birlikte hesaba katılarak programlar düzenlenmelidir.

Okuma alışkanlığını kazandırmak için geliştirilen çalışmalar tasarlanırken ulusal ve uluslar arası anlamda iyi örnek teşkil edecek uygulama ve düşüncelerin tanıklığında çalışmaların hazırlanması hazırlanan çalışmaların verimliliğini arttırabilir. Ayrıca günümüzde her alanda yaşanan hızlı değişimler sürekli güncellenmeyi gerekli kılmaktadır. Bu nedenle okuma alanında da günün koşulları dikkate alınarak güncel programlar hazırlanmalıdır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı okuma alışkanlığı kazandırma ile ilgili örnek teşkil edecek uygulamaları araştırmaktır.

Alanyazını incelendiğinde okuma alışkanlığı kazandırmada örnek teşkil edecek araştırmaların azlığı dikkat çekmektedir. İnce Samur (2014) tarafından Türkiye ve dünyada yapılmış çalışmaların ışığında okuma kültürü ile ilgili araştırmalar derlenmiştir. Yılmaz, Akdeniz, Emre ve Tercan (2022) “okuma kültürü/okuma alışkanlığı” ile ilgili 1970- 2020 yılları arasında yazılmış kitap, makale, lisansüstü tezlerin ve Türkçe’ye çevrilmiş kitapların bulunduğu “Okuma Kültürü Kaynakçası” hazırlamışlardır. Karatay, Külah ve Kaya (2020) ise yaptıkları araştırmada okuma alışkanlığını geliştirmek için sınıf ve okul ortamında kullanılabilir yöntem, teknik ve modelleri bilimsel araştırmalardan derleyerek sunmuşlardır. Bu çalışmada, dünyada okuma becerisini geliştirme ve okuma alışkanlığını kazandırma ile ilgili örnek teşkil edebilecek uygulama ve bu uygulamaları yürüten kurum ve kuruluşlar incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, basılı ve elektronik materyal ayrımı olmaksızın tüm dokümanları incelemek için kullanılabilen sistematik bir tekniktir (Corbin ve Strauss, 2008). Çalışma kapsamında, ilgili veritabanları taranarak ulaşılabilen elektronik ortamdaki materyallerden ve basılı dokümanlardan yararlanılmıştır. Elde edilen bilgiler araştırmanın amacı doğrultusunda değerlendirilerek örnek teşkil edebilecek uygulamalar araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Okuma Alışkanlığı Kazandırmaya Yönelik Yürütülen Örnek Uygulamalar

Bu bölümde, dünyada okuma becerilerini geliştirme ve okuma alışkanlığı kazandırma alanlarında uluslararası düzeyde yapılmış ulaşılabilen etkinliklere yer verilmiştir. Zwielerlein, Mangen, Kovac ve Weel (2022) tarafından yapılan ve Ljubljana Reading Manifesto (Ljubljana Okuma Manifestosu) adıyla yayınlanıp okuma alanındaki uluslararası bir çok kuruluş tarafından kabul edilen araştırmada günümüzde toplumların karşılaştığı önemli problemlerden birisinin okuma becerilerindeki düşüş eğilimi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca demokratik toplum olma yolunda vatandaşların üst düzey okuma becerilerini geliştirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Alanyazını incelendiğinde gelişmiş toplumlarda yetişen nesillere okuma alışkanlığı kazandırmanın önemli bir konu olarak görüldüğü ve bu konuda çeşitli kurum, kuruluşlar ve uygulamalar aracılığıyla uluslararası düzeyde bir takım çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Bookstart (Kitapla başla)

Bookstart, Birleşik Krallık'ta 1992 yılından beri yürütülen bir projedir. Bu proje Book Trust okuma derneği tarafından yürütülen dünyanın ilk ulusal kitap hediye programıdır. Projenin temel amacı, çocukların doğduğu andan itibaren kitapla tanışmalarını sağlamak, okumaya karşı ilgilerini uyandırmak için ailelere materyal desteği ve rehberlik etmektir. Bookstart kütüphaneciler ve sağlık çalışanları aracılığıyla 0-12 aylık arası bebeklere “Kitaba Başlangıç” paketi hediye etmektedir. Paketin içinde çocuklar için iki kitap, tekerleme kitabı ve bu süreçte rehberlik edecek bir broşür bulunmaktadır. 3- 4 yaşındaki çocuklar için “Hazine Sandığı” adında bir çanta hazırlanmakta ve çocuklara verilmektedir. Ayrıca görme, işitme engelliler ve bedensel engeli bulunan öğrenciler için onlara uygun Bookstart paketleri ile destek olunmaktadır. Bu projede temel anlayış çocukların erken yaşta kitaplarla tanışmalarını sağlayarak onlara eğitsel, kültürel, sosyal ve duygusal olarak fayda sağlamaya çalışmaktır. Aileleri de kitaplarla yapılabilecek etkinlikler hakkında bilgilendirerek ve bilinçlendirerek onları teşvik etmektir. Ayrıca kuruluşun ağ sayfası aracılığıyla çocukların gelişim düzeyine uygun olarak şiirler, tekerlemeler, şarkılar, danslar, farklı etkinliklerle ve yaş seviyesine uygun kitap önerileri ile çocuklara okula başlamadan onların kitapla tanışmasını sağlamaktır (BookTrust, 2000). Bu uygulama dünya genelinde çoğu gelişmiş ülkeler olmak üzere, farklı isimlerle 22 ülkede uygulanmaktadır. Bu ülkeler İngiltere'deki uygulamaları örnek almışlardır. Bookstart

isteyen ülkelerle işbirliğine gitmekte, onlara her konuda rehberlik yapmakta ve materyal konusunda destek sağlamaktadır (Gürbüz, 2015. 171).

EURead

2000 yılında kurulan EURead, okumanın, günümüzün medya odaklı ve kültürel çeşitlilik içeren toplumuna tam katılım için bir ön koşul olduğuna inanan, Avrupa’da okumayı teşvik eden 22 Avrupa ülkesinden 33 kuruluştan oluşan bir konsorsiyumdur. Bu topluluğa bağlı her kuruluş bilgisizlikle mücadele eden ve okumayı teşvik eden program ve projelerle, kendi ülkesinde toplumsal farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır. Bu lider ağın amacı okuma alışkanlığı edinme ile ilgili bilgi, deneyim ve kavram alışverişinde bulunmak ve okumayı teşvik etmek için ortaklaşa yeni stratejiler geliştirmektir. Ayrıca bu kuruluşlar kitap okuma alışkanlığı geliştirme ve kitap tanıtımı amacıyla faaliyet göstermektedir. Kısaca EURead’in temel amacı işbirliği içinde, bilgi alışverişi yoluyla tüm yaş grupları arasında okumayı teşvik etmektir.

EURead’in halihazırda Avrupa çapında okuma ve okuryazarlık konusunda gerçekleştirdiği eylemlerden bazıları aşağıdadır:

- Birçok EURead ülkesinde “Book Start” gibi kampanya ve uygulamalarla erken çocukluk okuryazarlığı programlarının benimsenmesi yoluyla,
- Aile okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi yoluyla,
- Avrupa çapında “Sesli Okuma, Birlikte Okumak” gibi kampanyalar aracılığıyla,
- Pan-Avrupa kampanyası aracılığıyla “Avrupa Okuyor” gibi kampanya ve etkinliklerle okumaya olan ilgiyi artırmak (EURead, 2000)

Sloven Okuma Rozeti Derneği

1995 yılında "Okumayı teşvik etmek, bilgiyi ve daha anlamlı bir yaşamı teşvik etmektir." sloganıyla kuruldu. Slovenya’da çeşitli disiplinlerdeki profesyonelleri, yani pedagogları, kütüphanecileri, psikologları, editörleri ve diğer uzmanları okuma kültürünü teşvik etmek için ortak bir çaba içinde bir araya getiren en önde gelen dernektir. Slovenya Okuma Rozeti Derneği, orijinal 36 Okuma Rozeti geleneğini temel alıyor, bu nedenle o zamandan beri okumayı teşvik eden modern bir hareket haline geldi. Özellikle gençler arasında okuma kültürünü geliştirmeyi amaçlıyor. Boş zamanlarda okumayı teşvik eder ve daha iyi işlevsel okuryazarlığı özendirir. Dernek, çocukların ve gençlerin yanı sıra yetişkinlerin de boş zamanlarında kitap okumasını teşvik eden çeşitli programlar uygulamaktadır. Dernek, aileleri kitap okumaya teşvik eden çeşitli programlar geliştirmiştir; örneğin ebeveynleri okul öncesi çocuklarına ve ilköğretimin başlangıcındaki çocuklara kitap okumaya teşvik eden Okul Öncesi Okuma Rozeti bunlardan biridir. Okuma Rozeti hareketi artık tüm Slovenya’yı ve Sloven göçmen işçiler de dâhil olmak üzere Slovenya dilini konuşan çocukların bulunduğu komşu ülkeleri kapsıyor (Slovene Reading Association (1995a).

Sloven Okuma Rozeti Topluluğu,

- Okuma materyallerinin seçimi için yönergeler sağlar ve bunların kullanımı için gerekli araçları geliştirir.
- Okumayı teşvik etmeye yönelik modern stratejilerin geliştirilmesi için uzman bilgisini paylaşır.
- Okuma, yazma ve edebiyat kültürünün gelişimi hakkında bilgi verir.
- Katılımcı ağının verimli ve hızlı entegrasyonunu ve engelsiz bilgi akışını sağlar.
- Uzmanlaşmış eğitim ve değişim programları düzenler.
- Sloven yazarların ziyaretlerini koordine eder.
- Motivasyonel kitap hediyeleri sağlar ve gençlik edebiyatının kalitesini artırmaya yönelik çalışmalar yapar.
- Motivasyon materyalleri ve sertifikaları hazırlar.
- Farklı yaş grupları için çeşitli pilot programlar ve projeler geliştirir (örneğin, nesiller arası okuma programı) (Slovene Reading Association (1995b).

Hırvatistan Ulusal Kitap Okumayı Canlandırma Stratejisi

Hırvatistan'da kitaplara ve okumaya olan ilginin azalması, dijital ortamda okuma davranışının değişmesi ve okuryazarlığın yetersiz olması, okuma-yazma kültürü konularının sistematik ve stratejik bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Hırvatistan'da bugüne kadar okuma kültürü ve okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik bir strateji bulunmadığından, yazardan, kitaptan, okuyucuya kadar ilgili tüm faktörlerin eylemlerini birbirine bağlayacak ve uyumlu hale getirecek bir stratejik belgenin hazırlanması lüzumu görülmüştür. Bu bağlamda Hırvatistan Cumhuriyeti Hükümeti, 2 Kasım 2017'de gerçekleştirilen oturumunda, Hırvatistan'da okuma kültürünün geliştirilmesine katkıda bulunacak ve mümkün olduğunca çok sayıda insanın okuma keyfi yaşamasını sağlayacak "Kitap Okumayı Canlandırma Ulusal Stratejisini" kabul etti. Stratejinin vizyonu: "Hırvat toplumu, okumanın bireyin ve toplumun gelişimindeki rolünün yanı sıra okumanın yaşamın her aşamasındaki spesifik etkilerini de anlıyor. Bu nedenle okumanın canlandırılması ve okumanın canlandırılması için gerekli aksiyonlar alınmış ve sorumluluk üstlenilmiştir." 2017-2022 Uygulama Eylem Planı kapsamındaki faaliyet ve projeler hayata geçirilerek önümüzdeki beş yıl içerisinde gerçekleştirilecektir. Strateji Üç stratejik hedeften oluşmaktadır:

- Okumayı destekleyecek etkili bir sosyal çerçevenin oluşturulması,
- Okuma becerisinin geliştirilmesi ve okuyucuların aktif ve eleştirel okumaya teşvik edilmesi,
- Kitapların ve diğer okuma materyallerinin bulunabilirliğinin artırılmasıdır.

Kitap okumanın yeniden canlandırılması için yeni anlayışlarla sonuçlanacak, bilginin dağıtım sisteminin kurulmasına, paydaşlar arası etkileşimin teşvik edilmesine ve tüm kurumsal ve kurumsal olmayan katılımcılar arasında işbirliğine yardımcı olacak bilimsel araştırmalar yapılacaktır. Ayrıca kitap okumanın canlandırılması için ulusal çapta bir kampanya yürütülecektir. (Republic Of Croatia ministry of culture and Media, 2017)

Txikikids Corner

2009 yılında Merkez Kütüphane Donostia Kultura ile işbirliği içinde başlatılan Mestiza derneğinin bir programıdır. Çocuk Bölümü ve Donostia-San Sebastián Belediye Meclisi Kültür Bakanlığı tarafından desteklenmektedir. Bugün, *Txikikids Köşesi* programı, Halk Kütüphaneleri ve Kültür Merkezleri Ağında okumanın teşvik edilmesinin bir parçası olarak Bask Ülkesi Özerk Topluluğu'nda yürütülmektedir. *Txikikids Köşesi* programındaki aktiviteler, Bask Ülkesi Özerk Topluluğu'nun bazı şehirlerindeki halk kütüphaneleri, kültür merkezleri ve belediye anaokulları arasındaki 0-12 yaş arası çocuklar, aileleri, öğretmenleri ve bakıcıları için ücretsiz ve eğlencelidir. Oturumlar yaklaşık 45 dakika sürmekte ve katılımcılar için hikayeler, şarkılar, tekerlemeler, el sanatları, dans, masa oyunları gibi etkinlikler içermektedir. Bu tür etkinlikler, çocukların sosyal becerilerinin gelişmesine yardımcı olurken, kitap okuma ve birlikte oynama fırsatı sunar. Her aktivitenin bir yaş aralığı vardır ve bazılarında ilgili personel tarafından eşlik edilir. Bu etkinliklerle, erken çocukluk döneminde, hayata iyi bir başlangıç için onları kanatlarla donatacağından emin olunan okuma sevgisine ilham vermek amaçlanmaktadır (Asociacion Mestiza (2024)).

Knigovishte

Knigovishte'nin misyonu, her Bulgar çocuğunun okuma zevkini keşfetmesine, okuduklarını daha iyi anlamlandırmayı öğrenmesine, dünya hakkında kalıcı bir bilgiye sahip olmasına ve onda merak arzusu uyandırmaya yardımcı olmaktır. Çünkü zevk için okumak ve iyi okuma okuryazarlığı her alanda başarının temeli ve 21. yüzyıl becerilerinin gelişmesinin anahtarıdır. Çünkü bugün okuyan ve bilgili çocuklar, yarın ülkelerinin başarısının temelidir. Knigovishte'nin amacı, daha fazla Bulgar çocuğunun okuma zevkini keşfetmesine, iyi okuma becerileri ve işlevsel okuryazarlık geliştirmesine ve aktif vatandaşlar haline gelmesine yardımcı olmaktır. Ayrıca Bulgar ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin, dünyanın tutkulu, bilgili, araştırmacı ve okuryazar vatandaşlarını yetiştirmede uygun maliyetli ve etkili bir müttefike sahip olmalarını istiyoruz.

Knigovishte, okumayı teşvik etmek için çocuk kitapları sınavlarından oluşan dijital kütüphane ve çevrimiçi oyunları barındıran çocuklara yönelik bir dijital platform oluşturmuştur. Bu platformda, çocukların beğeneceği ilginç okumalar, bunun bir örneği, çocukların dilini konuşan Bulgar çocuk medyasının haberlerinin yanı sıra çocukları, kendilerini özdeşleştirebilecekleri tanıdık hikayelere sürükleyen peri masalları, ansiklopediler ve romanlardır. Başka bir yol da okumayı, zevkli bir etkinlik, ödülleri ve sık sık memnuniyet getiren bir oyun fikriyle kalıcı olarak ilişkilendirmektir. Burada amaç çocukların çevrimiçi oyun sevgisiyle mücadele etmek yerine, bunu değerli bir şey adına kullanmalarının daha iyi olacağına onları inandırmaktır (Knigovishte, 2024).

Okuma Haftası

Finlandiya’da Okuma Haftası 40 yılı aşkın bir süredir kutlanmaktadır. Gelenek 1977’de Pazar Günü Okumaları’yla başladı. Ancak gerçek Okuma Haftası etkinlikleri 1997’den beri düzenleniyor. Okuma Haftası, Okuma Merkezi tarafından düzenlenmektedir. Okuma Haftası, okuryazarlık ve okuma ile ilgili güncel konular hakkında bilgi ve içerik sağlayan yıllık bir ulusal okuryazarlık tema haftasıdır. 2024 Okuma Haftası’nın teması “Buluşma” olarak belirlenmiştir. Okuma Haftası boyunca, Finlandiya’daki ve dünyadaki okuryazarlık durumu hakkında güncel bilgiler yayınlanmakta, edebiyat ve okuma üzerine bakış açıları sunulmakta ve her yaşta insan kitap okumak için ilham almaktadır. Kütüphaneler, okullar ve diğer aktörler, örneğin Okuma Haftası’nın materyallerini kullanarak, sosyal medyadaki tartışmalara katılarak, okuryazarlığı kendi bakış açılarından vurgulayarak ve çeşitli etkinlikler, kampanyalar ve yazar ziyaretleri düzenleyerek Finlandiya’nın her yerinde Okuma Haftası’na katılabilirler. Okul haftasının içeriği yıl boyunca okuryazarlık çalışmalarında kullanılabilir. Örneğin, tüm sınıf düzeyleri için ders ipuçları ve kütüphaneler için okuryazarlık çalışmalarını destekleyecek içerikler tüm yıl boyunca ulaşılabilir durumdadır (Lukuviikko, 2024).

Çocuğa Oku projesi

Finlandiya’nın Vantaa şehrinde belediye ile okuma merkezinin ortak girişimi ile “Çocuğa Okuma ve Çocuğa Okuma Hediyesi” projesi yürütülmektedir. Projenin amacı, küçük çocukların ebeveynlerini çocuklara günlük sesli kitap okumaları için teşvik etmek ve çocukları okumanın önemi hakkında bilgilendirmektir. Düzenli sesli okuma, çocuğun kelime dağarcığını geliştirir, duygusal gelişimini destekler ve çocuğun gelecekteki akademik performansı ve okuma becerileri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Çocuğa Oku projesi aracılığıyla ebeveynlere, erken çocukluk eğitimi uzmanlarına, halk sağlığı hemşirelerine ve öğretmenlere çocukların okuma becerilerini geliştirme ve okuma alışkanlığı kazandırmak için bilimsel geçerliği olan bilgiler sağlanmaktadır.

2019’da Çocuğa Oku projesi, Bir Çocuk için Okuma Hediyesi programına dönüştü. Kadın doğum ve çocuk sağlığı kliniğinde dağıtılan Çocuğa Okuma Hediyesi kitap çantalarının amacı, tüm aileler için erken okuma için fırsat eşitliği sağlamaktır. Çantanın içinde, bebekler için kartondan ilk kitap, 3-5 yaş arası çocuklar için yaklaşan okuma anları için hikaye kitabı, kafiye kartları (tekerleme ve şiirler) ve kütüphaneye davetiyesi bulunmaktadır (Lue Lapselle, 2024)

Okuma Yolu

Finlandiya Ulusal Eğitim Ajansı’nın Okuryazarlık Programı tarafından finanse edilen ve Vantaa şehrinde okul öncesi ile ilkokullarda uygulanan okuma modellerinden biri de “Okuma Yolu” modelidir. Okuma Yolu’nun amacı, okumanın, okulun en başından itibaren her çocuğun günlük yaşamının bir parçası olmasını sağlamaktır. Çünkü sınıfça kitaplarla olan olumlu ilişkiler her çocuğa yarar sağlar. Profesyoneller tarafından hazırlanan ve öğretmenlerden alınan dönütler doğrultusunda revize edilen Okuma Yolu’nun materyalleri, çocukların okumasını birçok yönden destekler ve öğretmenlerin çocukların okuma isteğini uyandırmasına ve korumalarına yardımcı olmaktadır. Proje, öğretmenlere somut materyaller sağlayarak onları desteklemekte, okul öncesi ve ilkokul yılları boyunca sürdüğünden süreklilik sağlamaktadır. Finlandiya’da öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak için uygulanan etkinliklerden biri de “Kitabı Hayata Geçirmek” projesidir. Kitabı hayata geçirmek projesi, yazarları Finlandiya’nın dört bir yanındaki okullarda öğrencilerle

buluşturmuştur. Yazarlar, sanal ve yüz yüze ziyaretler sırasında yüzlerce çocuk ve gençle tanıştı ve onlara okuma yazma konusunda ilham verdiler (Vantaa, 2024).

Oku ve Oyna

Norveç'te oku ve Oyna, 1-4. sınıflardaki çocuklar için yeni bir okuma projesidir. Seçilen on resimli kitap, çocuklarla birlikte kullanılacak oyuncaklar ve aktiviteler için başlangıç noktasıdır. Amaç, çocuklara ortak okuma deneyimleri yaşatmak ve çocukların hayal gücünü ve yaratıcılığını teşvik edip geliştirmektir. Proje, çocuk edebiyatını kullanarak paylaşılan deneyimleri kolaylaştıracak, sohbet ve merak için alan sağlayacak ve çeşitli sanatsal ve kültürel etkinliklere katılımı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Eğitim öğretim yılı boyunca her ay belirlenen yeni bir resimli kitapla oyun temelli etkinlikler planlanmaktadır. Kitaplar bireysel ihtiyaçlara cevap verecek şekilde esnek hazırlanmaktadır. Kitaplarda çocukların farklı görsel ifadelerle oynayabilecekleri, çocukların üretkenliklerini geliştirmeye yardımcı olan çizim ve el işi etkinlikler, çocuk grubunda topluluk oluşturabilecek ve çocukların hayal gücünü ve merakını harekete geçirebilecek hareket oyunları, drama oyunları veya müzik kullanımını geliştirecek öneriler mevcuttur. Küçük okullardaki öğretmenler okul günü boyunca veya ebeveynler için etkinlikleri ve düzenlemeleri kullanmaları ve evde okuma ve oyun için inisiyatif almaları da mümkün olacaktır (Foreningen les (2024).

Her Şeyi Bırak ve Oku (Drop Everything And Read – [DEAR])

Her Şeyi Bırak ve Oku, uygulaması uluslararası alanda okumayla ilgili örnek uygulamalar arasında gösterilmektedir. Bu uygulamada ev ortamında aile bireylerinin okuma için hep birlikte belirli bir zaman aralığında her şeyi bırakıp bu esnada okuma yapmaları planlanmaktadır. Yani okuma için özel bir zaman ayırıp okumanın önemli ve değerli bir etkinlik olduğunun algılanması sağlanmaktadır. Aynı zamanda ailelerin günlük yaşamın içine okumayı öncelikli bir etkinlik haline getirmelerini hatırlatmak için tasarlanmış bir okuma etkinliğidir. Bununla birlikte çocukların zevkli okumaları bu zamanı geçirmeleri düşünülmektedir. Bu nedenle çocuklara okuma sırasında herhangi bir soru sorulmadan, zorlamadan arzu ettikleri okuma materyallerini okuyabilecekleri fırsatlar ve ortamlar sağlanmalıdır (Reading Rockets, 2001).

Bookbug ve Read, Write, Count

ScottishBookTrust, kitapların, okumanın ve yazmanın hayatları değiştirme gücüne sahip olduğuna inanan İskoçya'da faaliyetlerine devam eden ulusal bir kuruluştur. Kuruluşun temel vizyonlarından en önemlisi, okuma sevgisinin üretkenliğe ilham verdiği, istihdam fırsatlarını artırdığı, zihinsel sağlığı ve refahı iyileştirdiği ve yoksulluk döngüsünü kırmaya yardımcı olmanın etkili yollarından biri olduğudur. Bu bağlamda, ScottishBookTrust, İskoç Hükümeti tarafından finanse edilen iki evrensel kitap hediye programı sunmaktadır: Bookbug ve Read, Write, Count. Her iki programın amacı da ailelerin çocuklarıyla birlikte oynamasını, okumasını ve öğrenmesini desteklemek, çocukların yaşam boyu okuyucu olabilmeleri için hayati önem taşıyan bağ kurma fırsatlarını ve okuma sevgisini teşvik etmektir. Şu anda, iki program aracılığıyla İskoçya'daki tüm çocuklara, doğumları ile sekiz yaşları arasında yüksek kaliteli kitaplardan ve diğer kaynaklardan oluşan altı çanta ücretsiz veriliyor; bu altı çantada toplam 16 kitap bulunuyor ve ilave iki kitap da Bebek Kutusunda anne adaylarına hediye ediliyor. Bookbug ve Read, Write, Count aracılığıyla İskoçya'nın dünyadaki en büyük evrensel kitap hediye teklifine sahip olduğuna inanılıyor.

Bookbug ve Read, Write, Count çantalarının İskoçya'daki aileler ve çocuklar üzerinde çeşitli önemli etkileri vardır. Bunlar; kitap erişimi, dil, iletişim ve okuryazarlık gelişimi, çocukların okuyucu olarak gelişiminin yanı sıra duygusal bağlanma ve bağlılık, gevşeme ve zor zamanlarda rahatlama gibi hayati sosyo-duygusal etkileri vardır (Scottish Book Trust, 1998a).

Bookbug ve Read, Write, Count uygulamasına ilişkin 8-12 yaş arası çocukların ebeveynleri/bakıcıları arasında yapılan ulusal bir ankette aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Uygulamaya katılan 8-12 yaş arası çocukların ebeveynleri/bakıcılarının:

- %88'i çocuklarının Bookbug ve/veya Read, Write, Count kitap çantalarını aldığını hatırladığını ifade etti,
- %87'si kitap çantalarının çocuklarıyla bağ kurmalarına yardımcı olduğunu kabul etti,
- %84'ü kitap çantalarının çocuklarıyla birlikte kendilerini de aynı anda kitap okumaya teşvik ettiğini belirtti,
- %82'si kitap çantalarının aileleriyle birlikte daha güvenli hikayeler, tekerlemeler ve şarkılar paylaşmalarına yardımcı olduğunu belirtti,
- %84'ü kitap çantalarının ailelerini daha fazla zaman geçirmeye teşvik ettiğini belirtti,
- %85'i kitap çantalarının yeni sohbetlere, oyunlara veya etkinliklere ilham verdiğini kelime hazinesini artırdığını belirtti,
- %84'ü kitap çantalarının çocuklarının daha özgüvenli okuyucu olmasına yardımcı olduğunu belirtti,
- %79'u kitap çantalarının kendilerini kütüphaneyi daha sık ziyaret etmeye teşvik ettiğini kabul etti. (Scottish Book Trust (2022))

Sihirli İnci (Magic Pearl)

Bulgaristan'da çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmak için onbir yıldır Magic Pearl "Sihirli İnci" adında bir uygulama yürütülmektedir. Bilgiyi seçme, değerlendirme, bilgiye dönüştürme ve yenilikçi faaliyetlere uygulama becerisi her zaman bireyin okuma becerisine bağlı olacaktır. "Sihirli İnci" her çocuğun okuma hakkına sahip olduğu inancının arkasında duruyor ve onun için gerekli, ilgili ve heyecan verici okumayı teşvik etmek için uğraşmaktadır. Bunlardan biri, "Sihirli İnci" yılın en iyi çocuk kitabı seçme etkinliğidir. Bu etkinlik, jürisi 3 ila 16 yaş arası çocuklardan oluşan Bulgaristan'da çocuk ve gençlere yönelik kitaplara verilen ilk ödül etkinliğidir. Çünkü çocuk eserlerinin gerçek okurları çocuklardır.

Çocuklar ödüle layık görülen kitapları aşağıdaki kriterlere göre değerlendirmekteler:

- Kitap, mükemmel sanatsal niteliklere sahip olmalıdır. Yani iyi tasarlanmış, yapılandırılmış, yazılmış ve/veya resimlendirilmiştir.
- Kitap okuyucuya saygılı davranmalıdır. Bir başka deyişle, çocuk ve gençlerden oluşan bir izleyici kitlesine, onlara bilgiçlik taslamadan hitap etmelidir.
- Kitap çocuk ve gençlerin dikkatini çekmelidir. Yani kitap, hedeflenen kişilerde uzun süreli bir ilgi uyandırmalıdır.
- Kitap unutulmaz bir okuma deneyimi sunmalıdır. Okuyuculara sıradan ve bariz olanın ötesine geçen ve okuyucunun iç yaşamını, duygusal zekasını, dünya anlayışını ve dünyayla ilişkisini geliştiren, teşvik edici ve tatmin edici bir estetik, entelektüel veya duygusal deneyim sunmalıdır.
- Kitap güvenilir ve doğrulanmış bilimsel bilgi veya işlevsel okuryazarlığın temeli olan eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi geliştirme fırsatı sunmalıdır (kurgusal olmayan yayınlar için).

Sihirli İnci (Magic Pearl) Sihirli İnci, yılın kitap seçimi oylamasına katılabilmek için "Siyah İnci" okuma kulüpleri ağına üye olmak gerekmektedir. Kulüplerde Lider (öğretmen/kütüphaneci) çocukları bir kulüpte birleştirmek, ebeveynlerin iznini almak, kulübü "Magic Pearl" ağına kaydetmek ve bireysel bir çalışma programı hazırlamakla ilgilenir. Her bir kulübün programı katılımcıların ihtiyaçlarına, fırsatlarına ve ilgi alanlarına göre belirlenir. (Biserche, 2024).

Bookzilla

ScottishBookTrust'ın gençler tarafından gençler için geliştirilen ücretsiz kitap bulma, okuma uygulamasıdır. İskoçya'daki lise ve ortaokul öğrencilerine yönelik ücretsiz bir uygulamadır. Uygulama, ister düzenli okuyucular olsun isterse okuma yolculuğuna yeni çıkmış olsun, öğrencilerin

zevk için okuyacakları kitapları bulmalarına yardımcı olur. Gençler, kendilerine özel kitap önerileri alabilir, sınıf arkadaşları arasında nelerin popüler olduğunu görebilir ve okuma cesaretiyle yeni bir şeyler deneme konusunda kendilerine meydan okuyabilir. Uygulama her ay farklı, öne çıkan koleksiyonları tanıtıyor (Scottish Book Trust, 1998b).

Öğrenmek için Okumak

Hong Kong'da 2000 yılında tanıtılan hükümet eğitim politikasında “Dört Temel Görevden” önemli bir görev olan “Öğrenmek için Okumak” tanıtıldı. Bu politikanın 2014 yılına kadar ulaşılması gereken “Yedi Öğrenme Hedefinden” biri yetişen nesillerin bağımsız bir okuma alışkanlığının geliştirmelerinin sağlanmasıdır. Devlet tarafından ilkokullarda “öğrenmek için okuma” amacının geliştirilmesi için gerekli finans kaynağının ve altyapının sağlanması kararlaştırılmıştır. Bunun için Hong Kong'da kütüphane öğretmenleri (Teacher librarians) atamaları yapılmıştır. Kütüphane öğretmenlerinin görevleri, okullarının kütüphanelerini yönetmek ve öğrenciler arasında “Öğrenmek için Okuma”yı teşvik etmek için gerekli çalışmaları yürütmektir. Ayrıca buldukları okullarda okumaya engel durumları belirlemek, tanımlamak ve okumayı teşvik edecek strateji ve tekniklerin belirlenerek paylaşılmasını ve uygulanmasını sağlamaktır. Böylece okullarda, kütüphane öğretmenlerini “Öğrenmek için Okuma”yı yönlendiren ve teşvik eden anahtar personel konumuna getirmektedir (Education Bureau, 2000) . Yani başka bir deyişle denilebilir ki okullarda modern kütüphanelerin olması yeterli değildir. Okulda kütüphane kullanımını aktif hale getirecek, okulun çevre ve sosyoekonomik durumuna, öğrencilerin okuma becerilerine uygun plan ve uygulamaları hayata geçirecek personelin olması okuma alışkanlığı kazandırma sürecini kolaylaştıracaktır (Susana Lau ve Warning, 2021).

Portekiz Ulusal Okuma Planı

Portekiz'de okuma alışkanlığını geliştirmek için 1996 yılında başlatılan Ulusal Okul Kütüphaneleri Ağı Programı'nın ana hedefi, her düzeydeki devlet okullarında kütüphaneler kurmak ve geliştirmek, kütüphane kullanıcılarına yaşları kaç olursa olsun bilgiye erişmek, kullanmak ve üretmek için gerekli kaynakları sağlamaktır. Okul kütüphaneleri sadece kitaba erişim, bilgiyi bilgiye dönüştürme ve müfredatı destekleme konularında hizmet vermemeli yaşam boyu öğrenmenin temel aracı olarak okuma alışkanlığı kazandırmalı ve çocukların çeşitli okuryazarlık becerilerini geliştirmelidir. Bu programda, okul kütüphanelerinin organizasyonu, işleyişi, öğrencilerin ve öğretmenlerin ihtiyaçlarına göre güncellenmesi ve ayarlanması için kaynak temini ve ağ oluşturma, okul okuma kulübünün perspektifi tarafından belirlenen ilkeler tarafından yönlendirilir. Okul Kütüphaneleri Ağı Programı'na okulların entegrasyonu yıllık başvurular yoluyla yapılmaktadır. En nitelikli projeleri sunan okullar seçiliyor ve okullara belirlenen ekipman ve mobilyaların, koleksiyonların ve yönetim yazılımlarının satın alınması için teknik ve mali destek veriliyor. İlköğretim okulları kütüphanelerinin kurulumunda yerel yönetimlerden destek alınıyor. Halk Kütüphanesi, işin başından beri teknik düzeyde yer almakta, tüm belgelerin işlenmesini sağlamakta ve okullara farklı görevlerde, sürecin işleyişinde yardımcı olmaktadır. Bu ortak çalışmanın sürekliliğini sağlamak amacıyla oluşturulan Okul Kütüphaneleri Destekleme Hizmeti, hizmetini teknik ve altyapı çalışmalarının ötesine geçerek okumayı teşvik faaliyetlerini de kapsayacak şekilde genişletmektedir. Bu prosedürler, Milli Eğitim Bakanlığı, Belediye ve ilgili okul toplulukları arasında bir İşbirliği Anlaşmasının imzalanmasıyla resmiyete kavuşturulur (Martins ve Marques, 2010). Bu çalışmadan hareketle yaşam boyu öğrenme alanında kütüphanelerin önemli bir rolünün olduğu söylenebilir. Ancak kütüphanelerin işlevsel olması ve amaca hizmet edecek şekilde günün şartlarına uygun şekilde tasarlanarak aktif olarak kullanılması gerekmektedir.

OKU! Singapur

Singapurlular arasında okuma kültürünü teşvik etmeyi amaçlayan Ulusal Kütüphane Kurulu tarafından düzenlenen ülke çapında yürütülen bir kampanyadır . 2005'ten bu yana her yıl düzenlenen bir etkinlik olan OKU! Singapur'da kitap tartışmaları ve film gösterimleri, etkinlikler, yazarla tanışma oturumları, atölye çalışmaları ve okuma yarışmaları gibi etkinlikler düzenleniyor ve bunların tümü

belirli bir tema ve okuma listesi çerçevesinde düzenleniyor. Okuma kültürünü teşvik etmenin yanı sıra READ! Singapur kampanyası aynı zamanda Singapurluların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine, yaratıcılıklarını beslemelerine ve öykü dramatizasyonları ve kitap tartışmaları gibi çeşitli etkinlikler aracılığıyla kendilerini ifade etmelerine yardımcı olmayı amaçlıyor. Buna ek olarak kampanya, hükümetin toplu okuma oturumları, kolaylaştırılmış kitap tartışmaları ve diğer geniş tabanlı sosyal faaliyetler yoluyla topluluk bağlarını teşvik etme çabalarını desteklemek üzere tasarlandı (NLB, 2005)

Bu kampanya okumaya teşvik açısından farklı ve çeşitli etkinlikler barındırması, etkinliklerin bir tema çerçevesinde yapılması yönüyle farklılık arz etmektedir. Toplumun tüm kesimlerine ve her eğitim düzeyindeki mezunlara hitap eden bu etkinlikler ayrıca resmi kurum ve kuruluşlarca desteklendiği için geniş bir katılımcı kitlesine ulaşmıştır (National Reading Movement, 2016)

Singapur'da Ulusal Okuma Hareketi kuruluşu tarafından okuma ile ilgili çeşitli etkinliklerle okuma ile ilgili farkındalık, okumaya teşvik ve okuma alışkanlığı geliştirilmeye çalışılmaktadır. Kuruluş tarafından okuma ile ilgili projeler üretilmekte ve bu projeler uygulanmaktadır. "Kitaplar İçin Oku", "Büyük Kitap Hediyesi", "Kütüphanede Gece" "Dikkatin Dağıldığı Çağda Okumak" bu projelere örnek verilebilir (National Reading Movement, 2016). Bu projelerin sonuçta ne kadar verimli olduğuna dair bilimsel verilere ulaşılammıştır. Ancak böyle projeler aracılığıyla toplumda okumanın ve okuma ile ilgili etkinliklerin daima gündemde olması bireysel ve toplumsal anlamda okuma alışkanlığı kazanmaya katkıda bulunacaktır.

Taylor ve Wright (2018) yılının ilkbahar ve yaz aylarında İDEA42 ve Stand For Children ile birlikte çalışmalar yürüterek ailelerin çocuklarına güçlü bir okuma alışkanlığı kazandırmalarının önündeki psikolojik davranışsal engelleri belirlemek ve bu engelleri aşmak için hazırlanacak eylem planları için yönergeler hazırladılar. Bu yönergelerin belirlenmesinde, kapsamlı literatür taraması yapılmış ve ebeveynler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar neticesinde eylem planı hazırlanarak pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sürecinde ve sonrasında yapılan gözlem, inceleme ve değerlendirmeler sonucunda güçlü bir aile okuryazarlığı programı geliştirmek için okul yöneticilerine, ebeveynlere, ilgili kurum ve kuruluşlara, ailelere, evde okuma için etkili destek sağlamaya ve kaynaklarla buluşturmaya yönelik yönergeler sunulmuştur. Bu yönerge, aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

- **Evde Okumanın Önündeki Engeller Nelerdir?** Bu bölümde, ailelerin evde çocuklarına okuma alışkanlıkları kazandırmak ve onu geliştirmek için karşılaşılabilecekleri on altı davranışsal engel açıklanmaktadır. Bu açıklanan engeller doğrultusunda, ailenizde karşılaştığınız engelleri belirleyip gerekli tedbirleri alarak kendi aile okuma programınızı oluşturabilirsiniz.
- **Evde Okuma Alışkanlığını Destekleyecek Tasarım İlkeleri:** Bu bölümde, evde okumanın önündeki engelleri aşmada, program tasarımcılarının, ailelere yardım etmek için kullanabileceği sekiz tasarım ilkesi sunulmaktadır. Bu ilkelerden ilk dördü, ailede okumanın nasıl daha iyi hale getirilebileceği ve yönetilebileceğiyle ilgilidir. Son dördü, ebeveynleri bu zorlu mücadeleye hazırlamak içindir.
- **Kitap Erişimi Sağlama Yönergeleri:** Bu bölüm, dijital ve dijital olmayan kitaplara erişim çözümlerini karşılaştırma için bir çerçeve sunmaktadır. Herhangi bir kitap seçimi için dikkate alınacak dokuz temel özellik vurgulanmaktadır. Bu özellikler, üçe ayrılmıştır. a) kitabın sahip olması gereken özellikler, b) kitapta bulunması iyi olan özellikler c) kitapta olmaması gereken özellikler (Taylor ve Wright, 2019). Bu çalışmanın, aile ortamında kendi koşullarına uygun aile okuma programı hazırlamak isteyenlere rehberlik edebilecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, dünyanın farklı ülkelerinde okuma alışkanlığı kazandırmak için yapılan örnek uygulamalar araştırılmıştır. Bu bağlamda ulaşılabilen araştırma, örnek teşkil edebilecek

uygulamalar ve bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların çalışmaları incelenmiştir. Bu incelemelerden hareketle ulaşılan bazı sonuçlar aşağıda açıklanmıştır.

Günümüzde bir çok gelişmiş toplumda okuma alışkanlığının kazandırılmasında yaşanan zorluklar tüm paydaşların endişesi haline gelmiştir (Zwierlein, Mangen, Kovac ve Weel, 2022). Çünkü Dijital araç kullanımının hayatımızın her alanına girmesiyle bu araçlarla geçirilen zaman artmıştır. Bu araçların sosyal medya, eğlence ve oyun amacıyla fazlaca kullanılması yeni yetişen nesillerin okuma alışkanlığı kazanmalarını olumsuz etkilemektedir (Tor-Akwer, veIhongo, 2023).Neuman'ın (1988) belirttiği gibi dijital çağda insanların dikkatini çekecek pek çok uyarıcı bulunmaktadır. Bunlar, dijital dikkat dağıtıcı unsurlar, sosyal medya gibi interaktif medyalar ve sürekli etrafımızı saran aşırı yoğunluktaki bilgi akışıdır. Görsel medya, bilgi ve iletişim teknolojileri genellikle boş zamanlarında kitap okumaya yönelik bir tehdit olarak kabul edilmektedir. Bu ve benzeri sorunlar artık neredeyse tüm ülkelerde görülmektedir. Yapılan alanyazını incelemesinde birçok ülkede okuma alışkanlığının azalması bir problem olarak görülmekte ve bununla ilgili ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluşun faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Dünyada birçok ülkede, okuma alışkanlığını geliştirme ile ilgili proje, etkinlik ve kampanyaların yürütülmesinde çatı görevini gören ulusal çapta faaliyet yürüten kurum ve kuruluşların varlığı dikkat çekmektedir. Bu kurum ve kuruluşlar, okuma alışkanlığı geliştirme çalışmalarında bütün paydaşların ortak hareketini sağlayacak projeler hayata geçirerek süreçte katkıda bulunmaktadır.

Bir çok ülkede, 2000'li yılların başından beri çocuklarda okuryazarlık becerilerinin ve okumaya ilişkin olumlu tutumların gelişimi için doğumdan itibaren ereken okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalara başlanmaktadır. Avrupa'da bir çok ülkede uygulanan "Bookstart" buna örnek gösterilebilir. PISA ve PIRSL gibi uluslararası okuma becerilerini ölçen uygulamalarda ailede erken okuryazarlık çalışmalarıyla bebeklik döneminden itibaren kitapla tanışan ve okuma becerileri gelişen öğrencilerin okuma başarı puanları daha yüksek çıkmıştır (Demirel ve Yağmur, 2017, s. 100). Bu nedenle, okuma alışkanlığı kazandırmak için eğitim öğretimin sürecinin başlamasını beklemeden resimli kitaplar kullanarak, çocuğa sesli kitap okuyarak, çocuk kütüphanesi ziyaretleriyle ve düzeyine uygun şiir, tekerleme, rontlar vb. etkinliklerle kitap ve okuma sevgisi aşılanabilir.

Bulgaristan'da çocukların okuma zevkini keşfetmesine, iyi okuma ve işlevsel okuryazarlık geliştirmesine ve aktif vatandaşlar haline gelmesine yardımcı olmak için "Knigovishte" dijital platformu kullanılmaktadır. Bu platformun oluşturulmasındaki ana düşünce çocukların dijital ortamlardaki oyun sevgisiyle mücadele etmek yerine, bunu değerli bir şey adına kullanmanın daha iyi olduğuna onları inandırmaya çalışmaktır. Araştırmalara göre çocuklar günlük olarak dijital araçlar ile vakit geçirmektedirler. TÜİK tarafından 2021 yılında yapılan "Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması"na göre 6-15 arası çocuklar haftalık ortalama 12 saat 25 dakika ders içi, 6 saat 59 dakika ders dışı zamanlarda internet kullanmıştır. Sosyal medyayı düzenli kullanan çocuklar ise hafta içi günde ortalama 2 saat 54 dakika sosyal medya ortamlarında vakit geçirmişlerdir (TÜİK, 2021). Bu veriler çocukların bilişim araçlarını çeşitli nedenlerle bolca kullandıklarını göstermektedir. Bu nedenle hayatımızdan çıkaramadığımız dijital araçları faydalı hale getirmek için çocuklara ve yetişkinlere yönelik okumaya yönlendirecek programlar tasarlanabilir.

İncelenen uygulamaların çoğunda, okuma alışkanlığının kazanılmasında ailenin temel bir kurum olarak ortaya çıktığı ve yapılan etkinliklerde merkeze alındığı tespit edilmiştir. Çünkü çocukların vakitlerinin çoğu aile ortamında geçmektedir. Ayrıca çocuğun kişiliğinin şekillendiği ilk yıllarda genelde ebeveynlerle geçirilmektedir. Bu süreçte ebeveynler model alınmakta ve ebeveynlerin yaptıkları çocuklar üzerinde etkili olmaktadır. Bununla birlikte evdeki kitaplık durumu, kitap sayısı, çocuklara yönelik okuma materyalleri, okuma saati ve süresi, ebeveynlerin çocuklara sesli kitap okumaları, ebeveynlerin okumaya ilişkin tutumları ve düşünceleri bir çok

faktör etkili olmaktadır. Bu nedenle, aile ortamında okumanın önemseneyeceği etkinlik ve uygulamaların hiyerarşik bir şekilde hayata geçirilmesi okuma alışkanlığının kazanılmasında kolaylaştırıcı bir etken olabilir. İskoçya’da yürütülen “Bookbug bag” ve “Read, Write, Count” uygulamaları örnek gösterilebilir.

İncelenen örnek uygulamalarda okuma alışkanlığının geliştirilmesinde öne çıkan bir diğer önemli etken kütüphanelerdir. Özellikle çocuklara hitap eden çocuk kütüphanelerinin sayısı artırılarak kütüphanelerin toplumun tüm kesimlerine hitap etmeleri sağlanmalıdır. Bu kütüphaneler, çeşitli atölyelerle zenginleştirilip cazibe merkezi haline getirilmelidir. Yani kütüphaneler, sadece kitap okunan bir yer değil aynı zamanda eğlenceli aktivitelerin olduğu bir ortama sahip olmalıdır. Okul kütüphaneleri işlevsel bir hale getirilip her yönüyle çocuklara hitap edecek şekilde dizayn edilmelidir. Bütün okullarda olmasa dahi en azından kalabalık nüfuslu okullarda kütüphanelere personel atanmalıdır. Bu personeller okulda okuma ile ilgili yapılacak proje ve etkinliklerin işleyişini ve kütüphanelerin aktif kullanımını sağlamalıdır.

Araştırmada elde edilen sonuçlardan biri de okuma alışkanlığının gelişiminde grupla yapılacak etkinliklere ağırlık verilmesidir. Ailede, okulda veya sınıfta çocuğun sosyal çevresiyle birlikte okuma etkinliklerine katılımı okuma alışkanlığının kazanılmasında kolaylaştırıcı etki sağlayabilir. Çünkü Grupla birlikte hareket etmek alışkanlık kazanımını kolaylaştırmaktadır. Gruba ait olmak, grupla birlikte hareket etmek motivasyonu artırmaktadır. Bu nedenle çocukların işbirliği içinde hareket edebilecekleri, birbirlerini teşvik ve denetleyebilecekleri okuma aktiviteleri öncelikli olmalıdır.

Türkiye’de okuma ve okuma alışkanlığını geliştirmede politika geliştirecek, farkındalık oluşturacak ve okuma alanında ulusal çapta araştırmalar yaparak ilgili paydaşlarla paylaşacak kurum ve kuruluşlar kurulmalı ve desteklenmeli. Okuma alışkanlığı kazandırmak için devlet politikası olarak erken okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik faaliyetler planlanmalı ve desteklenmeli. Nasıl ki yeni doğan çocukların aileleri aracılığıyla aşı takibi yapılıyorsa, çocuklar okula başlayıncaya kadar bir çok ülkede olduğu gibi ailelere çocuklara yönelik kitap setleri hediye edilerek erken okuryazarlık becerileri geliştirilebilir. Okullarda ve yerleşim birimlerinde kütüphaneler cazip ve aktif hale getirilerek kütüphane kullanımını teşvik edilebilir. Çocuk kütüphaneleri yaygınlaştırılabilir. Okuma alışkanlığı kazandırma programlarında, katılımcıların işbirliği içinde hareket edebilecekleri, birbirlerini teşvik ve denetleyebilecekleri okuma aktiviteleri öncelikli olmalıdır. Okuma alışkanlığı geliştirme çalışmalarında bütün paydaşların ortak hareketini sağlayacak projeler hayata geçirilmelidir.

Yazarın Katkı Oranı

Bu araştırma, iki yazar tarafından hazırlandığı için yazarların katkı oranı %50’dir.

Çıkar Çatışması

Bu araştırmada herhangi bir çıkar çatışması oluşturacak durum söz konusu değildir

Kaynaklar

Akyol, H. (2016). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Arıcı, A. F. ve Taşkın Y.(2019). Okuma becerisinin diğer dil becerileriyle ilişkisi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 5 (2), 185-194.

Asociacion Mestiza (2024). *Txiki-kids-corner* . Retrieved from <https://mestiza.org.es/txiki-kids-corner/> 15.04.2024.

- Bircan, İ., Tekin, M. (1989). Türkiye’de okuma alışkanlığının azalması sorunu ve çözüm yolları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 393-410.
- Biserche, (2024). *Biserche-clubs-info*. Retrieved from <https://www.biserche.com/biserche-clubs-info/> 06.04.2024.
- BookTrust (2000). *What-we-do/programmes-and-campaigns/bookstart*. Retrieved from <https://www.booktrust.org.uk/what-we-do/programmes-and-campaigns/bookstart/> 18.03.2024.
- Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks. Sage.
- Coşkun, E. (2003). Çeşitli değişkenlere göre lise öğrencilerinin etkili okuma becerileri ve bazı öneriler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13. 101-130.
- Demirel, G. ve Yağmur, K. (2017). Uluslararası PIRLS uygulamaları ölçütlerine göre Türk öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin değerlendirilmesi. *Journal of Language Education and Research*, 3(2), 95-106.
- Duran, E. ve Sezgin, B. (2012). İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının ve ilgilerinin belirlenmesi. - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7(4), 1649-1662.
- Education Bureau (2000). *Curriculum-development/major-level-of-edu/primary/materials/parent-child-reading*. Retrieved from [https://www.edb.gov.hk/attachment/en/curriculum-development/major-level-of-edu/primary/materials/parent-child-reading/PC_Reading_6-9\(E\).pdf](https://www.edb.gov.hk/attachment/en/curriculum-development/major-level-of-edu/primary/materials/parent-child-reading/PC_Reading_6-9(E).pdf) 18.04.2024.
- European Union Read (EURead) (2000). *EURead.com/about*. Retrieved from <https://euread.com/about/> 22.04.2024.
- Foreningen les (2024). *Foreningen les*. Retrieved from <https://foreningenles.no/lesoglek/hvordan-lese-og-leke/> 21.04.2024.
- Knigovishte (2024). *Knigovishte.bg/za-nas*. Retrieved from <https://www.knigovishte.bg/za-nas> 05.04.2024.
- Lue Lapselle (2024). *Lue Lapselle*. Retrieved from <https://luelapselle.fi/lukulahjalapselle/> 18.04.2024.
- Lukuviikko (2024). *Reading week*. Retrieved from <https://lukuviikko.fi/information-about-reading-week/> 23.05.2024.
- Majid, S. (2018). Leisure reading behaviour of young children in Singapore. *Reading Horizons*, 57(2), 56-81.
- Martins, A. B. ve Marques, A. (2010) Promoting a Reading Culture in School Community: How to Engage Reading Activities Cross Curricula, Directors, Teachers, Students, Parents, Administrative Services, Local Authorities, Public Libraries and Other Partners—Relating a Project. Diversity Challenge Resilience: School Libraries in Action Proceedings of the 12th Biennial School Library Association of Queensland, the 39th International Association of

- School Librarianship Annual Conference incorporating the 14th International Forum on Research in School Librarianship, Brisbane QLD, Australia.
- National Library Board (NLB) (2005). *Nlb.gov.sg/main/about-us*. Retrieved from <https://www.nlb.gov.sg/main/article-detail?cmsuuiid=20bb20a4-a193-4880-a8ab-58d2daa62592> 22.04.2024.
- National Reading Movement (2016). *initiatives/readforbooks/*. Retrieved from <https://readingnation.nlb.gov.sg/> 21.04.2024.
- Neuman, S. B. (1988). The displacement effect: Assessing the relation between television viewing and reading performance. *Reading Research Quarterly*, 23(4), 414–440. <https://doi.org/10.2307/747641>.
- P., S., Susana Lau & P., Warning (2021). The basis of their reading experience: progress on reading to learn in Hong Kong primary schools. IASL Annual Conference Proceedings. DOI:10.29173/iasl7620.
- Reading Rockets, (2001). *Drop everything and read (DEAR)*. Retrieved from <https://www.readingrockets.org/calendar/dear#:~:text=Day%2C%20April%2012th%2C.D.E.A.R.,priority%20activity%20in%20their%20lives> 21.04.2024.
- Republic of Croatia Ministry Culture and Media (2017). *The-national-strategy-to-revive-book-reading*. Retrieved from <https://min-kulture.gov.hr/the-national-strategy-to-revive-book-reading/16776>.
- Schüller-Zwierlein, A., Mangel, A., Kovač, M., & Van Der Weel, A. (2022). Why higher-level reading is important. *First Monday*, 27(5). <https://doi.org/10.5210/fm.v27i5.12770>.
- Scottish Book Trust (1998b). *Reading-and-stories/bookzilla*. Retrieved from <https://www.scottishbooktrust.com/reading-and-stories/bookzilla> 1.04.2024.
- Scottish Book Trust (2022). *Book gifting impact study 2022*. Retrieved from <https://www.scottishbooktrust.com/uploads/store/mediaupload/6973/file/Book%20gifting%20impact%20study%202022.pdf> adresinden 25.04.2024.
- Scottishbooktrust (1998a). *Scottishbooktrust.com/about*. Retrieved from <https://www.scottishbooktrust.com/about> 18.04.2024.
- Slovene Reading Association (1995a). *Culture.si/en*. Retrieved from https://www.culture.si/en/Slovene_Reading_Association 15.05.2024.
- Slovene Reading Association (1995b). *Culture.si/en*. Retrieved from https://www.culture.si/en/Reading_Badge_of_Slovenia_Association 15.05.2024.
- Smith, C., Tracy, E., & Weber, L. (1998). Motivating independent reading: The route to a lifetime of education. Retrieved from ERIC database. (<files.eri.ed.gov/fulltextED422559.pdf>) adresinden 12.04.2024.
- Sünbül, A., Demirer, V., M., Yılmaz, E., Ceran, D., Işık, A., Çintaş, D., Çalışkan, M. ve Alan, S. (2010). *İlköğretim öğrencileri kitap okuma alışkanlıkları: Konya ili araştırma raporu (5-6-7-8. Sınıflar)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası.

- Tanju, E., H. (2005). Çocuklarda kitap okuma alışkanlığı'na genel bir bakış. *Aile ve Toplum*. 11, 6(22), 30-39.
- Taylor, C. Ve Wright, J. (2019). Building Home Reading Habits Behavioral Insights for Creating and Strengthening Literacy Programs. Ideas42. Retrieved from https://www.ideas42.org/wp-content/uploads/2019/04/I42-1089_At-Home-Reading_Jan11.pdf adresinden 20.04.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Tor-Akwer, H. F. and Ihongo, D. A., (2023). Developing reading habits among secondary students in Benue State. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 7708. Retrieved from <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/7708> adresinden 15.04.2024 .
- Türkiye İstatik Kurumu (2021). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132> adresinden 15.04.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Ungan, S. (2008). Okuma alışkanlığımızın kültürel altyapısı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 218-228.
- Vantaa (2024). *Lukunen-lumoudu-lukemisesta*. Retrieved from <https://www.vantaa.fi/fi/hankkeet/hanke/lukunen-lumoudu-lukemisesta> 05.04.2024.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, B. (2012). *Okuma alışkanlığının okuma başarısına etkisi: Ankara Keçiören Atapark İlköğretim Okulu öğrencileri üzerine bir araştırma*. <https://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/Y%C4%B1lmaz.pdf> adresinden 30.04.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Yılmaz, B., Atalan Akdeniz, Ö., Emre, S ve Tercan, O. (2022). *Okuma Kültürü Kaynakçası Türkçe Kitap, Makale ve Tezler 1970-2020*. Ankara, 2022. http://bby.hacettepe.edu.tr/akademik/bulentyilmaz/okuma_kulturu.pdf. adresinden 22.04.2024 tarihinde erişilmiştir.

Extended Abstract

Introduction

Reading is a basic skill that contains elements such as establishing, meaning, evaluating establishing relations which are effective in their cognitive affective, social development. For this reason, reading appears as a basic skill that must be acquired and developed for a healthy continuation of the education process and lifelong learning.

At the same time reading is one of the most effective tools in systematically developing language and personality, because reading can help individuals learn more vocabulary and written language patterns. While reading, individuals must constantly interpret and make sense of words, phrases, sentences, paragraphs and articles. Such a process strengthens and develops reading skills and language proficiency. In this context, in order to benefit from reading, it is important to read continuously and regularly. Because reading, which is one of the basic skills in the learning process in the education system can only provide the desired benefits when it turns into a habit.

Method

In this study, document review technique, one of the qualitative research data collection techniques, was used. This technique involves examining written and printed materials that provide information about the phenomenon or phenomena under investigation. Document review is a systematic technique that can be used to examine all documents, regardless of printed and electronic materials. In this study, electronic materials and printed documents, which can be accessed by scanning databases related to scientific studies, were used. The information obtained was evaluated in line with the purpose of the research and practices that could set an example in the international arena were included in the scope of the research. Since the research was a compilation study, ethics committee approval was not received. In addition, ethical principles were followed in all processes of the research.

Findings

One of the important findings of the research is that the decline in reading habits is seen as a major problem in many developed countries in the world. Today, the existence of non-governmental organizations and official institutions operating in the field of reading and reading habits in these countries is noteworthy. One of the important findings is that in many countries around the world, there are institutions and organizations operating on a national scale that serve as an umbrella for the execution of projects, events and campaigns related to developing reading habits. It is seen that in many countries in Europe, efforts are made to provide early literacy skills to improve reading skills and facilitate the acquisition of reading habits at later ages. In this context, children are monitored from birth and given various gifts related to reading. Many factors such as students, families, schools, teachers, non-government organizations public institutions, public opinions media and publishing houses can be effective in fostering and developing reading habits. Therefore reading habit activities carried out by bringing these factors together are more effective. It has been determined that the family has emerged as a fundamental institution in acquiring the habit of reading and centered in activities carried out because children spend most of their time in the family environment. At the same time these years when the child's personality is shaped. In this process the parents are taken models and what parents do has an impact on their children. Therefore thoughts, attitudes and action regarding reading and books in family environment directly affect children's perspectives on reading and books. One of the findings obtained in research is the role of libraries in gaining reading habits.

In the research one of the findings obtained is the role of libraries in gaining reading habits. In that many countries it is seen that so that increase the use of libraries, libraries have been designed in accordance with the conditions of the day and turned into a center of attraction. Children's libraries that will appeal specially to children should be established and children should be accustomed to the

library at an early age. In plenty studies the use of digital devices is becoming common in aşk segment of society. In order to maske the use of digital devices useful, in many countries on the digital platforms that will encourage individuals to read and introduce them books, it is seen that multiple programs and applications have beden prepared. Another finding of the research is that group activities are dwelled on in the development of reading experience,different worlds mert, new things are learned, understanding, solidarity and empathy develop. It becomes easier to acquire habits in a social environmet that pursues a common goal.

Conclusion, Discussion and Recommendations

In this study, sample practices to develop reading habits in different countries of the world were investigated. Based on the findings, the decline in reading habits is seen as a major problem in many countries. For this reason, it is seen that non-governmental organizations and various institutions have taken the initiative to work in the field of reading and to develop individual and social reading habits.In order to easily acquire reading habits at later ages, activities to develop early literacy skills have been implemented, especially in European countries. However, in order to develop reading habits in society, reading habit development policies should be developed and implemented.According to the findings of the research, the family has important duties in the process of gaining reading habits. In order for practices aimed at developing reading habits to be effective, the family must assume great responsibilities and contribute to the process.One of the results of the study is to use the digital tools that individuals use in their spare time in a way that will contribute to the process of gaining the habit of reading. In other words, it is the development of programs and applications that will direct individuals to reading and books in the digital environment.Another result obtained in the research is to make libraries a center of attraction by designing them according to today's conditions and making them an environment that children will enjoy. Thus, it is to ensure that libraries contribute to gaining reading habits.